

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ

ΤΕΤΑΡΤΗ 22 ΜΑΪΟΥ 2013

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.1.

Η καλλιτεχνική ταυτότητα του Δ. Σολωμού σφυρηλατήθηκε καθοριστικά από την επίδραση του Ευρωπαϊκού Ρομαντισμού, πτυχές του οποίου μετασχηματίζει ο ποιητής δίνοντας την προσωπική του σφραγίδα. Συγκεκριμένα, τρία (3) χαρακτηριστικά που εντοπίζονται στο δοθέν απόσπασμα είναι :

α) το μεταφυσικό στοιχείο: η αιφνιδιαστική εμφάνιση του γλυκύτατου ηχού που ως μοναδικός (στιχ. 44), άρρητος και λεπτός (στιχ. 45), απροσδιόριστης πηγής (στιχ. 47), ευωδιαστός (στιχ. 48), πλούσιος και μοναδικά ευχάριστος (στιχ. 49) αποκτά χαρακτήρα ανεκδιήγητης ομορφιάς και συνάμα μεταφυσική διάσταση.

β) η αγάπη για την πατρίδα: η εξιδανικευμένη περιγραφή της γενέτειρας του ήρωα (στιχ. 36-41) με τη συγκεκριμένη αναφορά στον Ψηλορείτη, όπου τον τραβούσε ο πόνος για τη σκλαβωμένη πατρίδα συνυφασμένη με την ευρύτερη συγκινησιακή φόρτιση του Κρητικού αποδεικνύει την ιδιαίτερη αγάπη για την πατρίδα του. Αυτή τον ωθεί να την προσφωνήσει με οδύνη «ω θεϊκιά κι όλη αίματα Πατρίδα!». Τη φαντάζεται ολοζώντανη μπροστά του ως μια προσωποποιημένη οντότητα που της απλώνει το χέρι κλαίγοντας αλλά με βαθιά υπερηφάνεια.

γ) η εξιδανίκευση του έρωτα: η πρώτη εικασία του ήρωα κατά την προσπάθειά του να προσδιορίσει την υφή του γλυκύτατου ηχού (στιχ. 25-28) είναι η παρουσίαση ενός ερωτικού τραγουδιού μιας κοπέλας που δίνεται πολύ λυρικά και συμβολίζει το απόλυτο πάθος, καθώς πολλά φυσικά στοιχεία (δάση, φεγγάρι, νερά, λουλούδια και δέντρα) συμμετέχουν προσδίδοντάς του θεϊκή χροιά, η οποία επιτείνεται με τη μεταφορά «κρυφός έρωτας».

Σημείωση : άλλο σημείο που υπηρετεί την εξιδανίκευση του Έρωτα είναι ο στίχος 50 «μόλις ειν' έτσι δυνατός ο Έρωτας και ο Χάρος», όπου αποδίδεται η ανυπέβλητη δύναμη του Έρωτα.

B.1.

Ο Δ. Σολωμός ως εκπρόσωπος της Επτανησιακής Σχολής επιμένει στη χρήση εικόνων από τον κόσμο της φύσης. Αυτό επιβεβαιώνεται από δύο αποσπάσματα :

Στους στίχους 23-28 ο ήρωας στην προσπάθειά του να προσδιορίσει με ακρίβεια την υφή του γλυκύτατου ηχού συνθέτει μια ειδυλλιακή εικόνα της φύσης, αφού «δάση, άστρο του βραδιού, νερά, δέντρα και λουλούδια» συμμετέχουν στο ερωτικό τραγούδι μιας κοπέλας. Η εικόνα αυτή αποσκοπεί στο να δώσει εμφατικά τη γλυκύτητα του ήχου που κατέκλυσε τον ήρωα με την αιφνιδιαστική του παρουσία. Τονίζεται η σαγηνευτική δύναμη του ήχου που υπερβαίνει ακόμα και το γλυκύτατο άκουσμα ενός ερωτικού τραγουδιού.

Στους στίχους 35-43 μέσα στο πλαίσιο της αποφαιτικής παρομοίωσης που χρησιμοποιεί ο Κρητικός, για να προσδιορίσει την προέλευση του ηχού, σκιαγραφείται μια οπτικοακουστική εικόνα της φύσης (στιχ. 37-38), όπου η σελήνη έλαμπε μεσουρανίς και προσωποποιημένα τα βουνά, τα πέλαγα κι οι κάμποι γελούσαν, για να αποδοθεί παραστατικά η ομορφιά του φυσικού τοπίου της Κρήτης. Απώτερος σκοπός της παραπάνω εικόνας είναι να καταδειχθεί η εμβέλεια της επίδρασης του γλυκύτατου ηχού.

B.2.

(Ενδεικτικές απαντήσεις) Στους στίχους 29-34 εντοπίζονται τα παρακάτω σχήματα λόγου:

Δεν είν' αηδόνι κρητικό, που σέρνει τη λαλιά του

(Αποφατική) παρομοίωση: δεν είν' αηδόνι

μέσω της παρομοίωσης αυτής δίνεται έμφαση στη γλυκύτητα του ανεκλάλητου ήχου, καθώς υπερβαίνει το μαγευτικό «τραγούδι» ενός κρητικού αηδονιού.

Κι αντιβουίζει ολονυχτίς από πολλή γλυκάδα

Η θάλασσα πολύ μακριά, πολύ μακριά η πεδιάδα

Υπερβολή: αντιβουίζει ολονυχτίς από πολλή γλυκάδα

μέσω αυτής της υπερβολής επιδιώκεται να αποδοθεί η υπερβολική ένταση, διάρκεια και γλυκύτητα του ήχου.

Χιαστό:

Η θάλασσα πολύ μακριά,

πολύ μακριά η πεδιάδα

[πολύ μακριά – πολύ μακριά και θάλασσα – πεδιάδα]

(στον ίδιο στίχο υπάρχει και το σχήμα αναδίπλωσης : «πολύ μακριά, πολύ μακριά»)

Και στις δύο περιπτώσεις τονίζεται η εμβέλεια της απήχησης του ήχου.

Ωστε που πρόβαλε η αυγή και έλιωσαν τ' αστέρια,

Κι ακούει κι αυτή και πέφτουν της τα ρόδα από τα χέρια

Προσωποποίηση: η αυγή ακούει

Μεταφορά: έλιωσαν τ' αστέρια

με αυτά τα δύο σχήματα λόγου αισθητοποιείται η καταλυτική επιρροή του ήχου στα στοιχεία της φύσης.

Γ.1.

Ο Κρητικός κολύμπησε όπως φαίνεται κι άλλο και, τέλος, κατόρθωσε να φτάσει την αγαπημένη του στο ακρογιάλι. Όμως, μόλις την ακούμπησε στην αμμουδιά με χαρά, διαπίστωσε πως ήταν πεθαμένη. Έτσι, το ποίημα ολοκληρώνεται με σχήμα κύκλου επιβεβαιώνοντας τη μη αποσπασματικότητά του. Ο Κρητικός τελειώνει απότομα την αφήγησή του, αν και θα περίμενε κανείς ότι ο θάνατος της αγαπημένης του και η ατυχής έκβαση της προσπάθειάς του θα τον έκαναν να αφήσει ελεύθερα τα συναισθήματά του και να θρηνήσει για το χαμό της. Ωστόσο, κάτι τέτοιο δε συμβαίνει, ίσως επειδή ο θάνατος έχει ήδη ειπωθεί προεξαγγελτικά, ίσως πάλι υπηρετώντας λόγους οικονομίας της αφήγησης. Ο ίδιος αποφεύγει συναισθηματικούς μελοδραματισμούς, για να δώσει έμφαση στην τραγικότητα του γεγονότος αυτού καθαυτού. Παρ' όλη τη βαθιά πληγή του μπορεί πλέον να προσδοκά εναγωνίως μια ευτυχισμένη συνύπαρξη στην αιωνιότητα του Παραδείσου.

Δ.

Τα δύο αποσπάσματα ζητείται να παραλληλισθούν ως προς το περιεχόμενο. Απαιτείται να εντοπισθούν τρεις (3) ομοιότητες και δύο (2) διαφορές :

Ομοιότητες

- ☉ Η αιφνιδιαστική εμφάνιση του γλυκύτατου, ανεκλάλητου ήχου στο ποίημα του Δ. Σολωμού αποτελεί ένδειξη ομοιότητας με την εμφάνιση μελωδίας σιγανής στο όνειρο της ηρωίδας στη νουβέλα του Ν. Λαπαθιώτη.

- ☉ Οι δύο ήχοι ασκούν καταλυτική επίδραση στον ψυχισμό των ηρώων. Από τη μια ο Κρητικός σαγηνεύεται από τον ήχο «μ' άδραχεν όλη την ψυχή», από την άλλη η Ρηνούλα μαγεύεται και συγκινείται «κι η ψυχή της έλιωνε βαθιά... νοσταλγία». Και οι δύο ήρωες εξαιτίας αυτού του ήχου προσεγγίζουν ένα μεταφυσικό παραλήρημα δυϊστικής βιοθεωρίας «τη σάρκα μου να χωριστώ για να τον ακλουθήσω» (Κρητικός) – «πίστεψε πως ήταν φτασμένη στον παράδεισο» (Ρηνούλα)
- ☉ Και οι δύο ήχοι εξαφανίζονται το ίδιο αιφνιδιαστικά όπως εμφανίστηκαν. Στο ποίημα «έπαψε τέλος...κι η ψυχή μου», ενώ στη νουβέλα «κι η Ρηνούλα ξύπνησε με μιας».

Διαφορές

- ☉ Ο Κρητικός επιζητά εναγωνίως να προσδιορίσει την υφή, την προέλευση και την ποιότητα αυτού του ήχου μέσα από τρεις αποφατικές παρομοιώσεις, ενώ η Ρηνούλα διακρίνει τη γνώριμη, γλυκιά, δυνατή και πλούσια φωνή του Σωτήρη.
- ☉ Στο ποίημα ο ήχος εμφανίζεται στη διάρκεια της πάλης του ήρωα με τα κύματα κατά την προσπάθεια διάσωσης της αγαπημένης του, ενώ στη νουβέλα αυτή η γλυκιά μελωδία εμφανίζεται στο πλαίσιο του ονείρου της ηρωίδας.

Ενδεικτικά υπάρχει και μία ακόμα διαφορά που θα μπορούσε να ανιχνευθεί : η εξαφάνιση του ήχου στον «Κρητικό» τον φέρνει αντιμέτωπο με την ωμή πραγματικότητα της πάλης με τα κύματα και τον οδηγεί στη συνειδητοποίηση του χρέους του «έπαψε τέλος κι άδειασεν ... οχ την καλή μου», ενώ στο «Κάπου περνούσε μια φωνή» η εξαφάνιση του ήχου εξακολουθεί να ασκεί μια μεθυστική επιρροή στην ηρωίδα «ξύπνησε με μιας, σα μεθυσμένη – ξέσπασε σ' ένα σιγανό παράπονο πνιγμένο».

Σχόλιο

Τα θέματα παρ' όλο που δεν παρουσίαζαν καμία ασάφεια ως προς την διατύπωση απαιτούσαν μια διεισδυτική ματιά των μαθητών, ώστε να ανιχνευθούν τα σημεία που ζητούνταν.

Επιμέλεια
Θαλασσινού Μαρία
Τρουλάκης Μάνος